

КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ІСТОРИЧНИЙ ТА ВИКОНАВСЬКИЙ АСПЕКТИ

У статті розглядається історичний шлях становлення й розвитку концертмейстерства в Україні. На основі теоретичних узагальнень наукових праць визначено основні компоненти професійної діяльності концертмейстера, що характеризують взаємодію його з солістом на всіх рівнях творчого процесу. Висновком є власне визначення дефініції «концертмейстер»

Ключові слова: концертмейстер-піаніст, концертмейстерська діяльність, виконавська майстерність, професійна компетентність, педагогічно-виховний процес.

The article examines the historical path of formation and development of concertmastering in Ukraine. Based on the theoretical generalizations of the works, the main components of the concertmaster's professional activity, which characterize his interaction with the soloist at all levels of the creative process, are determined. The conclusion is the own definition of the definition of "concertmaster"

Key words: concertmaster-pianist, concertmaster activity, performing skill, professional competence, pedagogical and educational process.

Сучасні виклики та реформи мистецької освіти вимагають нових підходів до підготовки піаністів-виконавців. Адже особливо важливим компонентом останнім часом стає концертмейстерська діяльність, що набула широкого розповсюдження як в художній так і педагогічній практиці. Проте, часто саме концертмейстерська робота оцінюється як другорядна, супроводжуюча. Відповідно, в теоретичних дослідженнях недостатньо приділяється уваги цій сфері діяльності. Окремі аспекти теорії та практики концертмейстерської творчості розглядаються в роботах О. Григор'єва, М. Горошко, Л. Повзун, В. Пустовіт, М. Сидорової, Є. Шендерович та ін. Але залишається ще багато нерозкритих питань. Серед них питання про історію становлення концертмейстерської діяльності в Україні, про базові принципи та специфічні особливості багатопланової концертмейстерської творчості. Саме вивчення цих питань обумовлює актуальність теми даної статті.

Історичний шлях становлення концертмейстерства в Україні був досить тривалим і мав свої певні особливості.

Часом зародження концертмейстерства в Україні можна назвати XVI – XVII століття, коли виникли так звані музичні цехи, братські школи, що склалися з «майстрів, підмайстрів та учнів» [1, с.170]. Першими інструментами, на яких акомпанували були лютні й бандури.

На початку XVIII століття в історичних джерелах вже згадуються завезені в Україну клавирні інструменти – клавесин та клавикорд, на яких грали і акомпанували при садибах міської знаті та маєтках феодалів [3]. Важливе значення для розвитку концертмейстерства в Україні мали практичні поради європейських музикантів-практиків, зокрема таких як Ф. Куперен, Й. Маттезон, Ж.Ф. Рамо та ін..

В другій половині XVIII століття важливу роль в розвитку концертмейстерства в Україні відіграв активний розвиток та популярність жанру пісні-романсу, який традиційно виконувався під супровід клавикорду, бандури, торбану, а пізніше – фортепіано чи гітари.

Новий етап в розвитку концертмейстерства в Україні був пов'язаний з активним опануванням нового удосконаленого послідовника клавіру – фортепіано, яке завдяки збагаченим звуковим ресурсам набуло популярності як в домашньому музикуванні, так і серед музикантів-професіоналів.

Стрімко починає розвиватись виконавська культура, хоча першими солістами-вокалістами й інструменталістами, що працювали з концертмейстерами, були європейські музиканти. В репертуарі панували арії з опер та вокальні твори європейських композиторів, а також твори перших українських композиторів-професіоналів, зокрема М. Лисенка, М. Калачевського, А. Вахнянина, М. Кумановського та ін.

В концертмейстерській практиці, відповідно змінюється домінанта – вміння імпровізувати відходить на другий план, а на перший виходить вміння прочитання авторського нотного тексту, вміння читати з аркушу та транспонувати. Це, звичайно, вимагало піаністичної освіти, але в Україні це стало можливим лише на початку ХХ століття. Та слід зазначити, що в українських музично-освітніх закладах у фортепіанних класах відразу започаткувалася тенденція розвитку концертмейстерської майстерності.

Зростання потреби у високопрофесійних концертмейстерах в середині ХХ століття зумовило виокремлення концертмейстерського класу у музичних вишах України. Кафедри концертмейстерства стали окремими структурними підрозділами у Національній музичній академії України ім. П. Чайковського, Одеській національній музичній академії ім. А. Нежданової, Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка. Кожна із цих кафедр має багату та плідну історію підготовки блискучих концертмейстерів-фахівців. Серед них: К. Донченко, С. Саварі, Я. Матюха, Б. Дрималик, Л. Острін, З. Максименко, Н. Скоробогатько, Є. Дублянська, Б. Ентіна та ін..

Отже, сьогодні концертмейстерство є поліфункціональним і при цьому дуже затребуваним видом виконавської діяльності, що включає в себе широкий спектр структурних компонент. А саме:

- професійно-виконавські;
- психологічні;
- творчі;
- педагогічні;
- організаційні.

Причому всі вони у діяльності концертмейстера органічно поєднуються і їх важко відокремити один від одного.

В професійному плані концертмейстер повинен добре володіти навичками музично-професійної підготовки, що включає технічну і художню сторони виконавської майстерності. Крім того, він повинен вільно і швидко читати з листа, транспонувати, володіти різними фактурними викладеннями, бачити вертикаль. Це, в свою чергу, вимагає міждисциплінарних взаємозв'язків, тобто ще володіння комплексом знань в галузі гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів, історії музики, мати широкий світогляд, тощо. І до цього комплексу знань необхідно ще додати відчуття ансамблю, повну взаємодію з солістом, вміння поєднатися у художньому задумі з намірами соліста, щоб інтерпретація твору стала результатом творчої фантазії обох виконавців.

Але концертмейстерство не обмежується лише наявністю професійних виконавських компетенцій. Концертмейстер не просто ансамбліст – це емоційний стрижень, особливо якщо мова йде про педагогічно-виховний процес. Від психологічного настрою, емоційного стану концертмейстера у великій мірі залежить і стан соліста, будь то учень, студент чи вже досвідчений виконавець. Саме концертмейстер створює сприятливі психологічні умови для кращого розкриття соліста. Причому тут маємо на увазі не тільки безпосередньо концертну діяльність, а й сам педагогічний процес, в якому беруть участь викладач, учень і концертмейстер. Психологічний клімат в даному колективі має дуже велике значення. Учень повинен відчувати зацікавленість концертмейстера, доброзичливість і, взагалі, згуртованість усього невеликого соціуму, взаємоповагу – тобто спільний психологічний настрій, який є важливою складовою будь-якого творчого процесу. Концертмейстери-практики відмічають: «У концертмейстерства є вагомий

аргумент на користь його особливих зв'язків з психологією. Це – взаємодія, психологічний фундамент професійної діяльності» [4].

Отже, підводячи підсумки вищесказаному, відмітимо, що концертмейстерство в Україні пройшло досить тривалий шлях розвитку, в результаті якого поступово сформувалося як самостійний, універсальний багатогранний вид діяльності. Як висновок, спробуємо дати власне визначення дефініції концертмейстер – це поліфункціональний піаніст-ансамбліст, який володіє професійними виконавськими навичками, при цьому розуміється на фаховій специфіці того чи іншого соліста та має творчі, психологічні, педагогічні й організаторські здібності.

В даній статті розглянуто лише окремі аспекти діяльності концертмейстера, але її багатовекторність розкриває великі перспективи для подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корній Л. Історія української музики. Частина перша (від найдавніших часів до середини XVIII ст.). Київ-Харків-Нью-Йорк: М.К.Коць, 1996. 313 с.
2. Молчанова Т. Концептуальна етимологія та культурологічні передумови становлення фаху піаніста-концертмейстера. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Мистецтвознавство. Тернопіль: ТНПУ, 2013. Вип.2. С.81-87
3. Мудрик В.Г. Традиція музичної культури дворянських садиб України. URL <http://tmf-museum.kiev.ua/ua/1/public/saduby.htm> (дата звернення 06.08.2022)
4. Пономарьова Л.М. Сучасні вимоги до професійної роботи концертмейстера. URL <https://naurok.com.ua/suchasni-vimogi-do-profesiyno-roboti-koncertmeystera-237754.html> (дата звернення 11.09.2022)
5. Сергієнко С.М. Концертмейстерська компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва. Young Scientist №12 (64), 2018, С.453-456

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Корнішева Т.Л.